

Adresse Fossveien 24
0551 Oslo
Norge

Telefon (+47) 22 99 55 00

Post Postboks 6853
St. Olavs plass
N-0130

Faktura Postboks 386
Alnabru
0614 Oslo

Org.no. 977027233
Giro 8276 0100265

Anni Tiainen
Världen under vatten

MFA
Kunstakademiet 2013

KHIODA
Kunsthøgskolen i Oslo,
Digitalt Arkiv

www.khioda.no
khioda@khio.no

Publikasjoner som arkiveres/publiseres i KHIODA reguleres av Lov om opphavsrett til åndsverk.

Opphavsmannen beholder opphavsretten til materialet i KHIODA, men gir brukerne tillatelse til å sitere fra verket, samt videreformidle det til andre, i henhold til åndsverkslovens regler. En forutsetning er at navn på utgiver og opphavsmann angis.

Kommersiell bruk av verket er ikke tillatt uten etter skriftlig avtale med opphavsmannen.

Magistertesen

Kunsthøgskolen i Oslo

Anni Tiainen

Världen under vatten

Bakgrund till projektet

I animationen *Världen under vatten* finns det fiskar på himlen. Filmen kulminerar i en tältresa jag gjorde för tio år sidan, på taket av ett höghus i en liten stad i östra Finland. Det regnade så att det kändes som att jag bodde i en ocean.

Händelserna i animationen baserar sig på videor från taket. I sin bok *Poetiikkaa, seitsemän esseetä runokäsityksistä* Johanna Venho jämför dikter med lerkruka. När man bearbetar leren, hållar man den tidigare materialen under. Tankegången från filmer ligger ofta bakom i mitt arbete, även om jag jobbar med teckningar eller animationer. Animationen är som ler som innehåller filmen, tidigare versioner av verket som ett underarbete. Jag jobbar med film snarare i poetisk än i narrativ tradition.

Jag intresserar mig för förhållandet till nuet, det förgångna och verkligheten och i mitt masterprojekt jobbar jag på gränsområdet mellan animation och film, nostalgi och realism. Film är starkt knippad till tid och ett relativt realistiskt eller objektiv överbestämmande metod. Skrift och teckning kan däremot ses som ett medium, var man kan ta distans till plats, tid och berättelser. Man i animation, skrift och teckningar kan ha mer och mindre offentliga och personliga nivåer.

En del av animationen består av dokumentation av installationer jag gjorde i Bergen. Jag klättrade till höga platser om kvällarna för att kunna projicera fiskar på byggnader. Jag kombinerar ofta takklättringen till gatukonst. Bägge är olovligt och spännande. Video-projektioner i byggnader på natten är ett form av gatukonst, var man inte lämnar permanenta spår efter sig. Landskapet spelar en viktig roll i mitt arbete.

Immanuel Kant hävdade att nostalgi är en längtan efter ett då snarare än där och i denna moderna tidsinriktade betydelse används ordet oftast idag. Nostalgin definieras inte längre som någonting negativt som på 1600-talet, men i Nordisk litteratur förstås nostalgin ofta som naivistisk eller romantisk och man mixar gärna det med realism, tragedi eller komedi. Kan nostalgi vara realistiskt? Kan jag komma tillbaka till taket i den lilla staden i Östra Finland?

Spår av personer och deras berättelser

Som tonåring, en kall och tråkig vintermorgon, hittade jag och min vän Veera en gammal diaprojektor i Veeras mammas sovrum. På väggen i det tysta rummet projicerade vi foton tagna någon gång efter 1960-talet. Veeras mamma på picknick som ung, en demonstration på 1970-talet, Veeras syskon i sommarstugan som barn. Dessförinnan hade jag bara sett stilla, svartvita eller gulaktiga foton från tidigare decennier. Kanske hade jag även tänkt, att världen var svart och vit och stilla innan 1950-talet, och gulaktig innan 1980-talet. Men Veeras mammas foton hade behållit sin ursprungliga färg.

Diabilderna i en perfekt kondition är inte de enda skatterna hos min väns hem. Denna familj har inte bara diabilbilder utan också massor av svart och vita foton från början av 1900-talet. Det speciella i dessa foton är, att de inte är stela bilder om familjemedlemmar som poserar. Istället visar det vardagliga, livliga situationer. Som Peter von Bagh skriver, denna typs av familjefoton är en viktig och värdefull bit av 1900-talets mikrohistoria. Några familjer har haft möjligheten att lämna ett spår efter sig redan tidligt. I animationen *Världen under vatten* vill jag beskriva gamla händelser för åskådaren genom subjektiva erfarenheter och minner.

Ju längre bort i historien vi försöker åka, desto mindre kan vi få erfarenheter om enskilda personer. Då blir mer betydelsefulla fantasin och de små antydningarna runt oss. Författaren och paleontologen Björn Kurten skildrar i sin bok *Svarta tigern* mötet mellan homo sapiens- och neanderthalmänniskorna. Miljön var annorlunda, men människans grundläggande behov och erfarenheter var på många sätt samma som våra. En paleontolog kan hitta en historia på en detalj som form i landskapet. Jag visar korta bilder i min animation om min egen förtida utan att förklara, utan att vara tydlig.

Man har inte alltid kunnat lämna individuella spår efter sig själv på det sätt man kan idag. Människorna har alltid haft behov att beskriva sina liv genom muntliga berättelser och skrift, men foton och hemvideor har gett nya möjligheter att skildra våra liv. 1900-talet kan ses som ett filmkamerans sekel, där det finns något slags videomaterial från alla större, historiska händelser. 2000-talet i sin tur kommer att vara ett hemvideokamerornas årtusende. Vid sidan av ett realistisk dokumentation av sitt liv, tycker jag att det är intressant, när människorna formar berättelser om sitt vardagsliv. Jag har själv skrivit ivrigt dagbok och där kombinerat riktiga händelser och fantasi, text och teckningar. Animationen *Världen under vatten* är en fortsättning till mina skrivningar i gamla dagböcker.

Vi kommer att ha ett massivt arkiv av personliga minnen och beskrivningar med vars hjälp kommande generationer kan se tillbaka i historien och tolka den. En helt annan sorts bitar av mikrohistoria, subjektiva erfarenheter, än vad vi har haft hittills. Historieforskningen har gått från att betona makrohistoria till mikrohistoria, till stor del tack vare fotografins och filmkonstens utveckling, menar Peter von Bagh. Vid sidan av att kunna se gamla foton och filmer, är det intressant att förmedla subjektiva upplevelser från en generation till en annan. Fokuset också i mitt arbete är i enskilda personer. Jag visar hur en person kan uppleva en situation och vad en person kan känna.

Ronald Barthes skriver att storytelling har existerat alltid i människornas historia, men att i vår tid har den nått nya dimensioner. Redan innan skrift och film ville människorna lämna meddelanden till varandra: en hög av gren vid sidan en stig menade, att denna väg borde man undvika. I mitt masterprojekt ligger erfarenheter på taket bakom. Man rör sig i högas platser, det regnar och världen är under vatten. Vad kommer jag ihåg tio år senare om cykelresan till den lilla staden i Östra Finland?

Filmens och teckningens realism och nostalgi

Gamla personliga filmer och foton får naturligt en annan betydelse över tid, utan att det från början har varit en avsikt. Film och foto lever i sin kontext, även om digitala foton och gamla diabilder kan behålla sin verklighetstroga färg i många år. Teckningarna ändrar inte sitt uttryck över tid som gamla foton, men på vilket sätt är teckningarna bundna till sin tid? Och vad kommer vi ihåg av en teckning efter flera år, hurdana dokumentärer är de?

Jag är inspirerad av en av världens första dokumentärer, *Nanook of the North* som beskrev på ett humoristiskt sätt en inuitfamiljs vardagsliv, så som säljakt, fiske och igloobygge.

Regissören Flaherty hade bott med inuiter sedan barndomen och kunde utan förebilder förmedla en genuin stämning i filmen bland annat genom att vara intensivt med i situationer. Inuitkulturen existerade på 1920-talet egentligen inte längre på det sätt som Flaherty beskrev den i filmen. Det var ett romantiskt och nostalgiskt uttryck att visa européerna bitar av inuiternas liv. För att kunna göra detta var Flaherty dock tvungen att använda skådespelare.

För åskådaren är detta inte av betydelse. Vi ser dokumentären som realistisk. Som teckningar, innebär också videomaterial alltid ett urval av objekt, en konstruktion av verkligheten, och vissa anser att ju mer medveten konstruktionen är, desto bättre.

Avantgarde kom till film senare än till andra konstformer, då man tänkte i början, att man bara kan använda film för att beskriva verkligheten. Sedan 1920-talet tog europeiska filmskaparna ändå intryck från till exempel futurism, impressionism, kubism, dada och surrealism. Det gör jag i mitt masterprojekt också -jag försöker att beskriva olika sätt att komma ihåg tidigare händelser genom surrealist animation istället för en dokumentär film. Impressionism bringade subjektiv erfarenhet till film. Inom italiensk futurism ville man däremot skapa form av filmkonst, som var fri från verklighetens och litteraturens normer.

Enligt filmregissören Pudovkin berättar en film mera av sin tid, någonting som är mer allmänt än en målning och teckning på grund av att det är just ett lagarbete. De olika medlemmarna av gruppen lämnar under filmprocessen sitt bidrag till slutresultatet. Jag jobbar ensamt med mina animationer. Därför begränsas animationernas visuella uttryck och man ser att de är gjorda av just mig.

Landskapet och berättelser

Vi kan gå tillbaka till en plats, men vi kan inte resa i tiden fast vi annars är vana vid att resanuförtiden. Det är någonting tidlöst i landskapen och även städer. Naturen och städerna förändras men de gör det långsammare än enskilda personer.

I tidigt finsk film var landet en naturlig miljö i filmerna. Sedan dess har miljö i filmerna varit mer och mer ofta stad och på sistone även förort. Förort byggda efter 1960-talet är en betydlig del av bo områdena i Helsingfors, men i tv:n, serierna, filmerna och böckerna är förorterna sällan en naturlig och normal bomiljö. I min animation är några av bilderna typiske 1990-talets byggnader från förorter eller elementer mellan skog och stad.

I Alain Resnais film *Night and Fog* visar man bilder från tyska koncentrationsläger 10 år efter kriget och vi förstår, hur svårt det är att beskriva personens erfarenhet efterhand. I min animation är landskapet abstrakt, det ger få spår om var animationen placerar sig. Det handlar om ett tak och en liten stad, men vilken tak och vilken stad? I västerländsk bildkonst skildrar man landskapet mera sällan än för, men i mitt arbete spelar landskapet en viktig roll.

Jag försöker bringa till galleriomgivning någonting av det jag upplevde i Bergen, när jag gjorde installationer med projiserade fiskfilmer på byggnader. Blåa filmer på byggnader skapade en nostalgisk, kanske trist stämning i den nattliga staden. Man kan titta videokonst i galleriet på nästan samma sätt som en landskap, videokonst existerar i rummet på ett annat sätt än målningar. Därför är en projisering i det mörka rummet för mig ett bättre sätt att presentera animationen än television.

Jag är inte van vid att använda skådespelarna i videoarbetet. Jag visar gärna vad en person ser på i ett visst ögonblick och hur en person med videokamera i handen plockar ut situationer än hur åskådaren ser personen. I filmen *Trans Siberia* skildrar man två människornas liv utan att visa personer. Man beskriver dessa två personer genom ett fenomen som vi alla känner: hur man kan sitta lång tid i tåget och tappa känslan av tiden.

I animationen använder jag mycket blå och bilder av regn och skog. Regn och vatten kan knyta tillsammans med höst, någonting som har gått förbi, även dött. Som i japansk kultur, jag ser regnet som ett element som visar världen i en liten stund annorlunda. Jag beskriver platser, som inte existerar i sin ursprungliga form längre. Gamla foton tappar sin färg, teckningarna är stilla.

Om narration, mellan berättelser och ord

Ett ögonblick 1895 -Lumière's film *Workers Leaving the Factory*, en av världens första filmklipp, visade i rörlig små vardagliga situationer på filmduken. Tidningen *Le Radical* skrev den 30nde september samma år, att för dåtidens åskådare var det intressanta i Lumieres filmer detaljer som tåget på järnvägstationen och skeden man äter frukosten med.

Vi hade lång tid innan detta varit vana vid berättandets traditioner i litteratur. Förvånandet som världens första, korta filmklipp vaknade var kort -sedan dess har åskådaren på biografen blivit mer krävande och filmens traditioner och berättandet utvecklats.

Inom experimentell film väcker man ändå fortfarande berättelser hos åskådaren genom ögonblick. Inom avantgarde film på 1920-talet ville man utveckla filmens uttrycksmedel, men efter 1930-talet blev det en paus inom avantgarde film. 1960-talets amerikanska underground rörelse och rysk avantgarde rörelse väckade igen nya, förvånande experiment inom film. Tidig film ville bli aksepterad som en del av andra konstformer. I mitt arbete använder jag experimentell filmens uttrycksmedel. Jag arbetar för hand och delvis i målningarnas tradition. Som i tidig film, använder jag lite kamerarörelser och klipper enkelt, primitivt.

För Aristoteles var själva händelserna i poesin viktigare än detaljer som språkliga uttryck. Under antiken existerade ännu inte dagens icke-berättande form av poesi. Man gjorde inte nutidens uppdelningen i litteratur, som fungerar genom narrativ berättelse, och poesi, som i större utsträckning baserar sig på exakta språkliga uttryck. Inom poesin skapar läsaren själv bilder och berättelser genom enskilda ord, detaljer och spänningen mellan bokstäver.

Experimentell video och animationer jag gör kommer nära poesins uttrycksmedel. Liksom små detaljer och spänningen mellan ord och bokstäver i dikter, är jag i animationen intresserad av små rörelser och detaljer; plastpåsar och ölfaskor och allt sådant som inte i sig självt är ett viktigt objekt. En central tema på videorna är vätskor, vatten, alkohol, regn. Alkohol refererar till mitt liv på ett tak i en liten stad i Östra Finland. Litteraturforskare Tzvetan Todorov skriver, att vi inte stoppar att konstruera åsikter om vi har lite eller ingen information. Tvärtom, berättandet med gap accelererar processen av att konstruera åsikter.

Även om film och litteratur på många sätt liknar varandra, ligger det i filmens natur att man inte enbart berättar med ord, utan att även det visuella självt ska kunna föra berättelsen vidare. Albert Lamorisses *Den röda ballongen* är ett utmärkt exempel på en narrativ film utan dialoger och ord, som tack vare sitt färgspråk blir till en rent visuell film, en rörlig målning. I denna barnfilmsklassiker, som vann Cannes-festivalen 1956, är den starkt röda ballongen, en liten färgklick mot bakgrunden av den monokromt gråa staden, lika intressant som händelser och karaktärer. Eija-Liisa Ahtila är däremot en filmskapare som har gått i motsatt riktning och i hennes arbete har text och berättande betydelse. Skriften bär berättelsen vidare, vid sidan om stark klippning och foto.

I min animation är den blåa färgen ett lika väsentligt element som röd i *Den röda ballongen*. Jag imponerades också av hur vithet och ljus användes i *Nanook of the North*. Denna typ av vithet är inte typiskt för svart och vita filmer. I min egen film vill jag skapa enhetlighet genom konsistenta färger. Den blåa färgen i animationen skapar en stämning som att det är kvällen: det blir mörkt men det finns några ljus i staden och på fönstren här och där.

Jag intresserar mig för Bernand Pingauds tankar om att i litteratur ändring kan vara viktig, inte bara händelserna i sig själva. Som i litteratur, jag kan i animationen *Världen under vatten* visa hela arbetsprocessen från början till slut. I rörlig form behöver jag inte bara visa en sista version av verket, som när jag arbetar med en målning. Därför är rörelse och ändring viktigt för mig i detta verk. Jag strävar efter att kunna i poetisk form beskriva dagar som gått förbi, minnen som ändras genom tid.

*En svag antydning till ljusning syns redan ovan granskogen i öster. Men jag vandrar vidare.
Och nu är jag inte i Tammerfors längre.*

Kjell Westö

Elokuva ja analyysi
Kinisjärvi, Malmberg, Sihvonen

David Bordwell: Film as form
Richard Shusterman: Taide, elämä ja estetiikka
Jyri Korhonen: Estetiikan historia
Mikko Korhonen: Kielen synty
Kracauer, Sigfried, From Caligari to Hitler

Johanna Venho: Poetiikkaa, seitsemän esseettä runouskäsitteistä
Björn Kurten: Den svarta tigern
Kjell Westö: Der vi engang gikk
Peter von Bagh: Vuosisadan tarina
Israel, Lena, Filmdramaturgi och vardagstänkande
Cook, David, A History of Narrative Film
Aristoteles: Poetik
Vitamin D –New perspectives in drawing
Society of illustrators, 48th annual of American illustration

Aristoteles Hollywoodissa, menestystarinan anatomia/ Hiltunen Ari
Elokuvan runousoppia, käsikirjoittamisen syventävät tiedot/ Vacklin, Rosenvall, Nikkinen
Runousoppi/ Aristoteles
Audiovisuaalisen kerronnan teoria/ Henry Bacon

Bacon, Henry (2005) Avantgarde tulee elokuvaan. Teoksessa: Katajamäki, Sakari & Veivo, Harri (toim.)
Kirjallisuuden avantgarde ja kokeellisuus. Helsinki: Gaudeamus, 2007.

<http://www.widerscreen.fi/2009-1/kokeellisen-elokuvan-lyhyt-historia-suomessa/>